

Houding en gedrag van Brabanders ten aanzien van de energietransitie

Rapportage 2-meting

HET PON

Houding en gedrag van Brabanders ten aanzien van de energietransitie

Rapportage 2-meting

Susanne Agterbosch, Bo Broers en Loet Verhoeven

Colofon

Het PON heeft dit onderzoek verricht in opdracht van de provincie Noord-Brabant.

Provincie Noord-Brabant

Auteurs

Susanne Agterbosch, Bo Broers en Loet Verhoeven

PON publicatienummer

61305-03

Datum

oktober 2020

© 2020 Het PON

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het PON. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld. Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van het PON. Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan het PON geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Meer informatie

www.hetpon.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Samenvatting resultaten	3
3	Algemeen draagvlak	6
4	Houding en gedrag	10
4.1	Energiezuinig leven	11
4.2	Maatregelen voor energiebesparing	12
4.3	Opwekken van duurzame energie	13
5	Toekomstig gedrag	16
5.1	Actiebereidheid	16
5.2	Investeringsbereidheid	17
5.3	Elektrisch rijden	20
5.4	Rolverdeling	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
6	Achtergrond onderzoek en respons	23

1 Inleiding

Achtergrond en doelstelling

Dit onderzoek dient als laatste meting in de monitor van het maatschappelijk draagvlak voor de energietransitie in de provincie Noord-Brabant. Deze monitor is gestart in 2016 ten tijde van het uitvoeringsprogramma Energie 2016-2019. De overkoepelende doelstelling was inzicht te krijgen in het draagvlak onder Brabanders voor de toepassing van verschillende opties voor energiebesparing en duurzame energie, zoals destijds uitgewerkt binnen het uitvoeringsprogramma Energie. In 2019 heeft de provincie een nieuw uitvoeringsprogramma opgesteld - het Uitvoeringsprogramma 'Energie verbindt 2020-2023' - waarin opnieuw draagvlak en draagkracht bij Brabantse burgers als essentiële voorwaarden voor de energietransitie zijn benoemd.

De overkoepelende doelstelling is vertaald in drie subdoelen:

- 1 Inzicht krijgen in **de houding** van Brabantse burgers ten aanzien van specifieke opties voor energiebesparing en duurzame energie.
- 2 Inzicht krijgen in **het gedrag** van Brabantse burgers ten aanzien van specifieke opties voor energiebesparing en duurzame energie.
- 3 Inzicht krijgen in de vraag bij **welke groepen** Brabantse burgers meer of juist minder draagvlak bestaat voor verschillende opties voor energiebesparing en duurzame energie.

Inzicht in de vraag bij welke groepen Brabantse burgers meer of juist minder draagvlak voor verschillende opties voor energiebesparing en duurzame energie bestaat, hebben we uitgewerkt door te kijken naar verschillen in opleidingsniveau. De aandacht voor maatschappelijke verschillen en scheidslijnen is de afgelopen jaren flink toegenomen. En met name opleidingsniveau blijkt een belangrijke differentiërende factor¹. Naast het gegeven dat lageropgeleiden een lager gemiddeld inkomen en vaker een onzeker arbeidscontract hebben en in slechtere woningen wonen, doen lageropgeleiden minder vaak mee in de samenleving². Opleidingsniveau lijkt niet alleen bepalend voor hoe je leven eruit ziet, maar ook voor de wijze waarop je de samenleving ervaart³. In dit onderzoek zijn we nagegaan of dit ook voor Brabanders geldt als het gaat om houding, gedrag en (investerings)bereidheid rondom energiebesparing en duurzame energie.

---

¹ Boelhouwer, J., Gijsberts, M. & Vrooman, C. (red.) (2014) *Verskil in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

² Ridder, J. den, Campen, C. van, Josten, E. & Boelhouwer, J. (2020) *De sociale staat van Nederland 2020 op hoofdlijnen. Kwaliteit van leven in onzekere tijden*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau: pp. 20-21.

³ Dekker, P, Tiemeijer, W. en M. Bovens (2016) *Het zijn de academici: opleiding als sociale en politiek-culturele scheidslijn*. Bronner, A.E. *Ontwikkelingen in het marktonderzoek: Jaarboek MarktOnderzoekAssociatie, dl. 41*. Haarlem: SpaarenHout, 2016.

Opzet onderzoek

De 0-meting van de monitor is uitgevoerd in 2016 en de 1-meting in 2018. Deze eindmeting is uitgevoerd in 2020. De metingen zijn uitgevoerd met een vragenlijst, die in 2016 is vormgegeven. Deze vragenlijst is bij de 0- en 1-meting uitgezet onder de Brabantse leden van het Brabantpanel. Bij de eindmeting is de vragenlijst aanvullend uitgezet onder jonge en laag opgeleide Brabantse panelleden van PanelClix. De resultaten zijn bij alle metingen gecorrigeerd voor de achtergrondkenmerken leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Daarmee zijn de resultaten bij alle drie de metingen voor wat betreft deze achtergrondkenmerken representatief voor Brabant en kunnen betrouwbare uitspraken worden gedaan over de gehele provincie.

2 Samenvatting resultaten

Algemeen draagvlak – houding

Brabanders hechten net als in 2016 en 2018 veel waarde aan de betrouwbaarheid, betaalbaarheid en veiligheid van de energievoorziening: rond de 90% van de Brabanders vindt deze aspecten (zeer) belangrijk. Duurzaamheidsaspecten komen naar voren op het moment dat aan respondenten gevraagd wordt om verschillende aspecten – die zij als belangrijk hebben aangemerkt – in volgorde van belangrijkheid te zetten. De beschikbaarheid en betaalbaarheid staan dan op één en twee, en het voorkomen van schade aan natuur, milieu en klimaat staat op drie.

Als we kijken naar het hoe het beeld van de Brabanders over energie en klimaatverandering is verschoven de afgelopen jaren, dan kunnen we concluderen dat de verschillen beperkt zijn. In algemene zin vindt een ruime meerderheid (2020, 72%) van de Brabanders klimaatverandering een groot probleem. Men onderschrijft ook dat de uitstoot van CO₂ door het gebruik van fossiele brandstoffen slecht is voor het milieu (2020, 73%). Inzetten op het verduurzamen van de energievoorziening wordt dan ook door 71% (2020) van Brabanders als zinvol en nuttig aangemerkt. Daarbij wordt het beperken van negatieve lokale effecten belangrijk gevonden: het merendeel van de Brabanders vindt het belangrijk dat de opwekking van energie geen hinder oplevert voor omwonenden (2020, 74% vindt dit (zeer) belangrijk) en dat er zo min mogelijk aan het landschap verandert als gevolg van energieopwekking (2020, 67% vindt dit (zeer) belangrijk).

In algemene zin is het draagvlak dus hoog, maar we zien wel verschillen naar opleidingsniveau: Brabanders met een lage opleiding vinden klimaatverandering minder vaak een groot probleem dan Brabanders met een hoge opleiding (2020, 64% tegenover 84%). Ook zijn Brabanders met een lage opleiding het minder vaak oneens met de stelling ‘het stimuleren van duurzame energie is nutteloos’ (2020, 57% tegenover 89% van de hogeropgeleiden).

Het aandeel Brabanders dat aangeeft weinig kennis te hebben over het onderwerp duurzame energie is 36%. Net als in 2016 en 2018 geeft zo'n 40% van de Brabanders aan hier graag meer over te willen weten.

Energiebronnen – houding

Kijken we naar de voorkeur van Brabanders voor het gebruik van bepaalde typen energiebronnen, dan zien we dat, net als in 2016 en 2018, de voorkeur uitgaat naar het gebruik van zonne-energie (2020, 78%) en windenergie (2020, 67%). Opvallend is dat het aandeel Brabanders dat de voorkeur geeft aan aardgas en kernenergie ten opzicht van de eerdere metingen is gestegen: in 2020 heeft 23% een voorkeur voor aardgas, 15% voor kernenergie. Het aandeel mensen dat de voorkeur geeft aan biomassa is gedaald ten opzichte van de voorgaande metingen en ligt nu op 10%.

Energiezuinig leven – houding en gedrag

Heel veel Brabanders passen al (laagdrempelige) mogelijkheden voor energiezuinig leven toe. Zo zet 88% (2020) van de Brabanders de verwarming een paar graden lager als ze niet thuis zijn en doet 93% (2020) het licht uit als zij een ruimte verlaten. Het aandeel mensen dat bereid is in te leveren op comfort ligt duidelijk lager (verwarming op 19 graden en een warme trui aan: 54% doet dit en 17% is bereid om dit te gaan doen).

Energiebesparende maatregelen – houding en gedrag

Ook hebben al veel Brabanders maatregelen voor energiebesparing toegepast: 79% van de Brabanders heeft dubbel glas en 82% heeft minimaal de helft van zijn/ haar lampen vervangen door spaarlampen of ledverlichting. Isolatie van dak of vloer is minder vaak toegepast (54% heeft dit al, 19% is bereid om dit te gaan doen). Ook isolatie van de spouwmuur is minder vaak toegepast (52% heeft dit al, 18% is bereid om dit te gaan doen). In zijn algemeenheid blijkt dat besparingsmaatregelen, die een investering vergen, minder vaak door huurders worden toegepast dan door mensen met een koopwoning.

Opwekking van duurzame energie – houding en gedrag

Het aandeel Brabanders dat maatregelen heeft genomen om zelf duurzame energie op te wekken is gestegen ten opzichte van 2016 en 2018. Het aandeel Brabanders dat aangeeft zonnepanelen te hebben geplaatst is 27% (was 12% in 2016). Nog steeds hebben weinig Brabanders zonneboilers (2020, 6%) en/of een warmtepomp (2020, 6%). Ongeveer een kwart van de Brabanders (2020, 26%) geeft aan de bereidheid te hebben om een warmtepomp te plaatsen.

Investeringsbereidheid – houding en gedrag

Het beeld van de investeringen die Brabanders hebben gedaan om duurzaamheidsmaatregelen toe te passen komt grotendeels overeen met het beeld in 2016 en 2018: 46% heeft minder dan € 5.000,- geïnvesteerd. 21% heeft meer dan € 5.000,- geïnvesteerd. De grootste groep respondenten geeft aan niet (meer) te weten hoeveel zij geïnvesteerd hebben om de maatregelen toe te passen (2020, 32%).

Wanneer we kijken naar de bereidheid om te investeren, dan zien we, net als in 2016 en 2018, een behoorlijke variatie in de hoogte van de investering die men bereid is te doen met het oog op energiebesparing of duurzame energie rondom de eigen woning. 27% van de respondenten is bereid om een kleine investering te doen van € 0,- tot € 1.000,-. 8% van de Brabanders zegt bereid te zijn om een investering te doen van € 1.500,- tot € 5.000,-. En 11% is bereid tussen de € 5.000,- en € 10.000,- te investeren. De bereidheid om meer dan € 10.000,- te investeren is zeer gering, slechts 4% van de Brabanders is hiertoe bereid. Twee derde van de respondenten (2020, 67%) wil de investering binnen 10 jaar terugverdienen. 30% wil dit zelfs binnen 5 jaar.

Net als in 2016 en 2018 is iets minder dan de helft van de Brabanders bereid om met eigen geld te investeren in maatregelen voor energiebesparing of duurzame energie (2020, 43%).

Actiebereidheid – houding en gedrag

In zijn algemeenheid zien we dat 46% (2020) van de Brabanders niet bereid is om direct een bijdrage te leveren en ook 42% (2020) het geld niet (over) heeft om te investeren in energiebesparing of duurzame energie. Ook zien we een geringe bereidheid tot het lenen van geld om maatregelen voor energiebesparing of duurzame energie toe te passen (9%). Op al deze punten zijn er verschillen naar opleidingsniveau: zo geeft meer dan de helft (2020, 56%) van de respondenten met een laag opleidingsniveau aan niet bereid te zijn om zelf direct een bijdrage te leveren (tegenover 34% van de Brabanders met een hoge opleiding). En heeft 57% (2020) van de mensen met een lagere opleiding het geld niet (over) om te investeren in energiebesparing of duurzame energie (tegenover 19% van de Brabanders met een hoge opleiding). Als we kijken naar de bereidheid om met eigen geld te investeren zien we eenzelfde patroon: 24% van de Brabanders met een lagere opleiding geeft aan bereid te zijn om met eigen geld te investeren in maatregelen voor energiebesparing of duurzame energie, tegenover 72% van de mensen met een hoge opleiding.

In 2020 zegt 8% van de respondenten al deel te nemen aan een energiecoöperatie of windcollectief. De bereidheid om (in de toekomst) deel te nemen aan een energiecoöperatie of windcollectief is 26% (2020). De bereidheid van Brabanders om met straat- en/of buurtgenoten duurzame energie op te wekken is ten opzichte van 2016 en 2018 nagenoeg gelijk gebleven (2020, 33%). Daarmee lijkt het buurtgericht werken nog steeds potentie te hebben. Wel moet rekening gehouden worden met het gegeven dat hoog opgeleide Brabanders vaker (2020, 41%) bereid zijn om samen met straat- en/of buurtgenoten duurzame energie op te wekken dan Brabanders met een lage opleiding (2020, 26%). Ook moet rekening gehouden worden met het gegeven dat slechts 6% van de respondenten bereid is om zelf het initiatief te nemen voor een evenement rond dit thema.

We kunnen hieruit concluderen dat bijna de helft van de Brabanders niet zonder meer mee kan en/of wil doen aan verduurzaming van de energievoorziening. En dat binnen deze groep mensen met een lage opleiding oververtegenwoordigd zijn.

Stimuleringsmaatregelen

Nog steeds vinden de meeste Brabanders (2020, 53%) dat de provincie in eerste plaats maatregelen moet nemen om te zorgen dat de energie in Brabant duurzaam wordt opgewekt. De Rijksoverheid (2020, 41%) en gemeenten (2020, 44%) worden iets minder vaak genoemd.

Maar wat kan de provincie dan doen op het gebied van duurzame energie? Meefinancieren staat nog steeds bovenaan, maar wordt in 2020 wel iets minder vaak genoemd dan in 2016 (2020, 54% tegenover 59% in 2016). Ook stimuleren (2020, 44%) en informeren (2020, 41%) worden nu minder vaak genoemd dan in 2016. Brabanders geven vaker dan in 2016 aan dat de provincie kan ondersteunen (36% tegenover 29% in 2016). Onder de ‘anders, namelijk’ categorie wordt nog genoemd ‘eerlijke informatie geven’.

3 Algemeen draagvlak

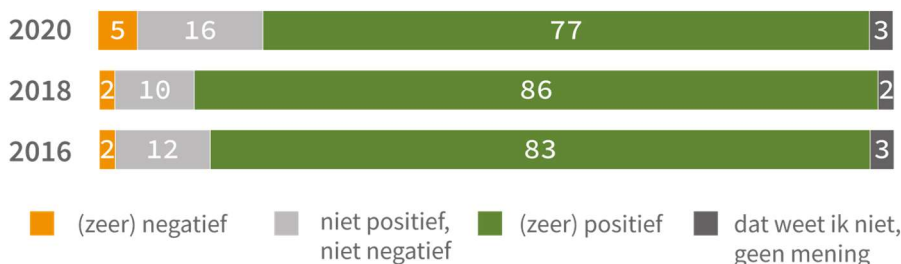
In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten met betrekking tot het algemeen draagvlak voor duurzame energie onder Brabanders.

Tabel 1 In welke mate vindt u onderstaande thema's belangrijk? (%)
- N=1.277

	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Heel belangrijk	Dat weet ik niet
Opvang en integratie van vluchtelingen	22	31	33	12	3
Gezondheids- en ouderenzorg	0	3	30	65	1
Sociale zekerheid	0	4	43	51	2
Inkomen en economie	0	5	46	47	2
Mobiliteit, verkeer en vervoer	1	15	57	25	1
Natuur, milieu en klimaat	2	10	40	46	2
Energievoorziening	1	12	52	33	2
Inrichting van de openbare ruimte	6	29	47	16	2
Criminaliteit en veiligheid	1	5	36	56	2
Ontwikkeling van het landelijk gebied	4	24	50	18	3

Aan de respondenten is gevraagd in welke mate zij verschillende thema's in de samenleving belangrijk vinden. Dit geeft inzicht in het relatieve belang dat Brabanders aan het thema 'energievoorziening' toekennen. Zowel energievoorziening (85%) als natuur, milieu en klimaat (86%) worden door een groot deel van de Brabanders (heel) belangrijk gevonden. Een aantal thema's worden wat minder belangrijk gevonden. Het gaat hier om de opvang en integratie van vluchtelingen, de inrichting van de openbare ruimte en de ontwikkeling van het landelijk gebied. We zien net als in vorige metingen dat de thema's gezondheidszorg en ouderenzorg, sociale zekerheid, criminaliteit en veiligheid, inkomen en economie door meer dan 90% van de Brabanders als (heel) belangrijk worden aangemerkt.

Figuur 1 Hoe staat u tegenover het stimuleren van duurzame energie in Brabant? (%) - N=1.277

We zien dat het thema energievoorziening niet alleen belangrijk wordt gevonden, maar ook dat Brabanders positief staan tegenover het stimuleren van duurzame energie in Brabant: 77% van de respondenten is (zeer) positief. In 2016 stond 83% hier (zeer) positief tegenover. In de toelichting wordt aangegeven dat duurzame energie beter is voor het milieu en dat we allemaal moeten bijdragen om klimaatverandering tegen te gaan. Daarnaast geven respondenten aan dat de fossiele brandstoffen opraken en er dus noodzaak is om duurzaam energie op te wekken.

Een kleine minderheid van de respondenten staat negatief tegenover het stimuleren van duurzame energie in Brabant. Het aantal respondenten dat (zeer) negatief staat tegenover het stimuleren van duurzame energie in Brabant is 5%. In 2016 en 2018 was dit 2%. In de toelichting geven enkele respondenten aan dat zij twijfels hebben bij hoe duurzaam duurzame energie echt is. Zo worden door diverse respondenten vraagtekens gezet bij de duurzaamheid van biomassa. Daarnaast geven enkele respondenten aan dat duurzame energie niet te betalen is en dat deze bronnen zonder subsidie niet rendabel zijn.

Tabel 2 In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?
(%) - N=1.275

	(Helemaal) eens	Niet eens/ niet oneens	(Helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
Klimaatverandering is een groot probleem	72	18	7	2
De uitstoot van CO2 door het gebruik van steenkool, aardolie en aardgas is slecht voor natuur en milieu	73	18	5	4
Ik vind de aandacht voor klimaatverandering sterk overdreven	20	24	54	2
Het stimuleren van duurzame energie is nutteloos	9	18	71	3
Het stimuleren van energiebesparing is nutteloos	7	15	75	3
Het maakt mij niet uit dat mijn energie uit Rusland komt	30	29	33	8
Het is goed dat mijn woonwijk binnen 10 jaar aardgasvrij wordt gemaakt	35	31	23	11

Net als in 2016 en 2018 vindt een ruime meerderheid van de Brabanders klimaatverandering een groot probleem (2020, 72%). Men onderschrijft ook dat de uitstoot van CO2 door het gebruik van fossiele brandstoffen slecht is voor het milieu (2020, 73%). In beide gevallen waren deze percentages hoger in 2016 en 2018. Het stimuleren van duurzame energie en van energiebesparing wordt door weinig Brabanders nutteloos gevonden (resp. 9% en 7%). Het aandeel Brabanders dat het stimuleren van duurzame energie niet nutteloos vindt is 71%. In 2018 was dit 81%. Met het oog op de inzet om Nederland aardgasvrij te maken, zien we dat er bij een derde van de Brabanders al draagvlak is. 31% vindt het goed dat hun woonwijk binnen 10 jaar aardgasvrij wordt gemaakt.

Als we kijken naar het hoe het beeld van de Brabanders over energie en klimaatverandering is verschoven de afgelopen jaren, dan kunnen we concluderen dat de verschillen beperkt zijn. Het draagvlak lijkt iets af te nemen, maar is nog steeds hoog. Wel zien we verschillen naar opleidingsniveau: Brabanders met een lage opleiding vinden klimaatverandering minder vaak een groot probleem dan Brabanders met een hoge opleiding (64% tegenover 84%). Ook vinden Brabanders met een lage opleiding het stimuleren van duurzame energie vaker nutteloos (11% tegenover 4% van de Hogeropgeleiden).

Tabel 3 Klimaatverandering is een groot probleem - uitgesplitst naar opleidingsniveau (%)

	(Helemaal) eens	Niet eens/niet oneens	(Helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
Laag	64*	21*	9	6*
Midden	72	21	6	1*
Hoog	84*	9*	7	0*

Tabel 4 Het stimuleren van duurzame energie is nutteloos - uitgesplitst naar opleidingsniveau (%)

	(Helemaal) eens	Niet eens/niet oneens	(Helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
Laag	11	26*	57*	6*
Midden	9	17	71	2*
Hoog	4*	6*	89*	1*

Tabel 5 Hoeveel procent van het totale energieverbruik in Brabant wordt nu opgewekt met duurzame bronnen? (%)

	2016	2018	2020
	N=936	N=820	N=1.275
0-10%	26	20	13
10-25%	24	25	22
25-50%	7	8	10
50-75%	1	1	2
75-100%	0	0	1
Dat weet ik niet	42	46	52

De inschatting van Brabanders van het totale energieverbruik dat opgewekt wordt door duurzame bronnen is enigszins verschoven en opzichte van 2016 en 2018: 13% van de Brabanders denkt dat 0-10% van het totale energieverbruik in Brabant wordt opgewekt met duurzame bronnen (in werkelijkheid is dit 7,2%). In 2016 dacht 26% van de Brabanders nog dat dat het geval was. 22% van de Brabanders denkt dat het aandeel duurzame energie 10-25% is. Meer dan de helft (52%) van de respondenten geeft aan niet te weten hoeveel procent van het totale energieverbruik in Brabant op dit moment wordt opgewekt met duurzame energiebronnen.

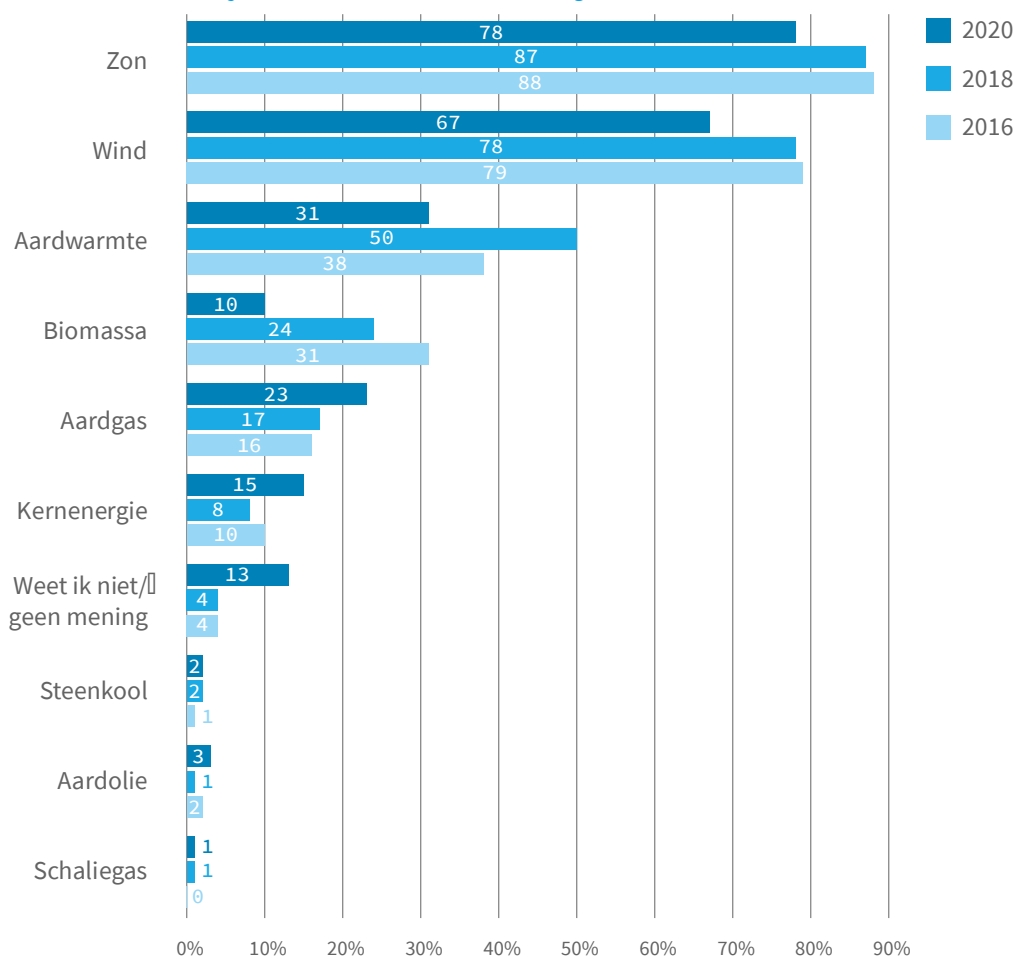
Tabel 6 Interesse in het onderwerp duurzame energie (%) - N=1.258

	(Helemaal) eens	Niet eens/niet oneens	(Helemaal) oneens	Nvt/dat weet ik niet
Ik ben geïnteresseerd in het onderwerp duurzame energie	57	26	12	5
Ik heb weinig kennis over het onderwerp duurzame energie	36	36	24	4
Ik zou graag meer willen weten over duurzame energie	40	38	17	5

Een meerderheid van de Brabanders is geïnteresseerd in het onderwerp duurzame energie (57%)(in 2018: 65%). 36% van de respondenten geeft aan weinig kennis te hebben over het onderwerp duurzame energie. Dit komt overeen met het beeld dat uit tabel 3 naar komt: 52% van de Brabanders zegt niet te weten hoeveel procent van het totale energie gebruik wordt opgewekt met duurzame bronnen.

40% van de respondenten geeft aan graag meer te willen weten over duurzame energie (17% niet). Dit percentage is nauwelijks veranderd de laatste jaren.

Figuur 2 Welke van de onderstaande energiebronnen hebben uw voorkeur om de komend jaren in Brabant te worden gebruikt?* (%) - N=1.274

* Maximaal 3 antwoorden mogelijk

Kijken we naar de voorkeur van Brabanders voor het gebruik van bepaalde typen energiebronnen, dan zien we dat de voorkeur opnieuw uitgaat naar het gebruik van zonne-energie en windenergie. In 2016 en 2018 was dit ook al het geval, maar toen gaven nog meer mensen aan hier de voorkeur aan te geven. Ook gaven toen meer Brabanders aan een voorkeur te hebben voor biomassa. Opvallend is dat het aandeel Brabanders dat voorkeur heeft voor aardgas (23%) en kernenergie (15%) hoger is dan het in 2016 was. Steenkool, aardolie en schaliegas hebben, net als in 2016, het minst de voorkeur.

4 Houding en gedrag

In dit hoofdstuk gaan we in op de houding van Brabanders ten aanzien van (duurzaam) energieverbruik en het gedrag dat zij zelf vertonen.

Tabel 7 Als u kijkt naar uw energieverbruik, wat vindt u dan belangrijk? (%) – N=1.266

%	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Belangrijk	Zeer belangrijk
Dat de energie die ik gebruik altijd beschikbaar is	2	10	60	29
Dat de energie die ik gebruik geen schade veroorzaakt aan natuur, milieu en klimaat	3	24	53	20
Dat de energie die ik gebruik betaalbaar is	1	7	54	37
Dat ik zelf de energie opwek, die ik gebruik	23	36	30	11
Dat de opwekking van de energie, die ik gebruik, geen hinder oplevert voor omwonenden	5	21	55	19
Dat er zo min mogelijk aan het landschap verandert op plekken waar energie wordt opgewekt	6	27	46	21
Dat de energie die ik gebruik wordt opgewekt met duurzame bronnen, zoals wind, zon en biomassa	7	22	50	21
Dat de opwekking van de energie die ik gebruik veilig is	2	9	52	37
Dat mijn energiegebruik goed is voor de werkgelegenheid in Brabant	9	31	47	12
Dat de energie die ik gebruik in mijn eigen directe omgeving wordt opgewekt	29	35	30	7

Er wordt, net zoals in 2016 en in 2018, veel waarde gehecht aan de betrouwbaarheid van de energievoorziening: 89% van de Brabanders vindt het (zeer) belangrijk dat energie altijd beschikbaar is. Ook moet energie betaalbaar blijven (92%) en moet de opwekking van energie veilig zijn (89%). Minder belang wordt toegekend aan het zelf opwekken van de energie (23% van de Brabanders vindt dit niet belangrijk en 36% een beetje) en aan het gegeven dat energie in de directe omgeving wordt opgewekt (29% vindt dit niet belangrijk en 35% een beetje). Het merendeel van de Brabanders vindt het belangrijk dat de opwekking van energie geen hinder oplevert voor omwonenden (74% vindt dit (zeer) belangrijk) en dat er zo min mogelijk aan het landschap verandert als gevolg van energieopwekking (67% vindt dit belangrijk tot zeer belangrijk).

Tabel 8 Top 3 belangrijkste aspecten

Nummer	
1	Dat de energie die ik gebruik altijd beschikbaar is
2	Dat de energie die ik gebruik betaalbaar is
3	Dat de energie die ik gebruik geen schade veroorzaakt aan natuur, milieu en klimaat

Vervolgens is de respondenten gevraagd om te prioriteren. Van de aspecten die zij in tabel 7 als (zeer) belangrijk hebben aangemerkt, hebben respondenten een top 3 samengesteld: (1) het belangrijkste aspect, (2) het op één na belangrijkste aspect en (3) het op twee na belangrijkste aspect. De beschikbaarheid van energie staat net als in 2016 en 2018 op één. De betaalbaarheid staat op twee en het voorkomen van schade aan natuur, milieu en klimaat staat op drie.

In vergelijking met 2016 is de betaalbaarheid van energie nu hoger geprioriteerd. In 2016 kwamen duurzaamheidsoverwegingen iets duidelijker naar voren.

4.1 Energiezuinig leven

Tabel 9 Welke mogelijkheden om energiezuinig te leven zijn op u van toepassing? (%) – N=1.255

	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
Ik zet de verwarming een paar graden lager als ik niet thuis ben/in de nacht	88	5	3	1	3
Ik doe het licht uit wanneer ik een ruimte verlaat	93	3	2	1	1
Ik zet de televisie uit in plaats van op stand-by als ik geen televisie kijk	57	20	13	4	6
Ik gebruik energiezuinige huishoudelijke apparaten (met label A+, A++ of A+++)	67	21	3	2	7
Ik zet de verwarming op 19 graden en trek een warme trui aan	54	17	22	2	4
Ik verkies bewust de fiets en/of OV als vervoermiddel boven de auto	48	13	28	2	9
Ik kies bewust voor een energiezuinige of elektrische auto	12	28	29	7	24
Ik kies voor een deelauto	4	7	54	9	26

Nog steeds zien we dat Brabanders sommige (laagdrempelige) mogelijkheden van energiezuinig leven al veel toepassen. Zo zet 88% van de Brabanders de verwarming een paar graden lager als men niet thuis is. In 2016 was dit echter nog 96%. Ook het uitdoen van het licht bij het verlaten van een ruimte (93%) wordt door veel Brabanders gedaan. Net als in 2016 en 2018 is het aandeel mensen dat bereid is in te leveren op comfort wat lager (verwarming op 19 graden en een warme trui aan: 54% doet dit en 17% is bereid om dit te gaan doen).

Nog maar relatief weinig Brabanders hebben een energiezuinige of elektrische auto (12%) (9%, 2018). Slechts een kleine minderheid (4%) heeft een deelauto. Dit percentage is gelijk gebleven ten opzichte van 2016.

4.2 Maatregelen voor energiebesparing

Tabel 10 Welke maatregelen voor energiebesparing zijn op u van toepassing?
(%) - N=1.254

	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
Plaatsen van een waterbesparende douchekop	57	26	7	5	4
Minimaal de helft van mijn lampen zijn spaarlampen/ led-verlichting	82	10	2	2	3
Isolatie van mijn dak of vloer of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	54	19	7	4	16
Isolatie van mijn spouwmuur of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	52	18	8	5	17
Plaatsen van dubbel glas of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	79	10	3	1	8
Plaatsen van een HR ketel of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	66	12	3	3	15

Het aantal Brabanders dat aangeeft maatregelen te hebben getroffen om energie te besparen is - in combinatie met het aantal Brabanders dat de bereidheid heeft om dit te gaan doen - hoog. En grotendeels vergelijkbaar met de cijfers uit 2016 en 2018. Bij het merendeel van de stellingen heeft wel een lichte verschuiving plaatsgevonden van mensen die 'doe ik al' hebben aangegeven naar mensen die 'bereid om dit te gaan doen' aangeven. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat er wordt gevraagd naar wat men op dit moment doet. Het plaatsen van een waterbesparende douchekop is een eenmalige actie. Als een respondent die in 2016 of 2018 zou plaatsen dan doet deze persoon dat niet opnieuw in 2020.

Veel Brabanders hebben maatregelen voor energiebesparing toegepast: 79% van de Brabanders heeft dubbel glas en 82% heeft minimaal de helft van zijn/ haar lampen vervangen door spaarlampen of ledverlichting. Isolatie van dak of vloer wordt iets minder vaak toegepast (54% heeft dit al, 19% is bereid om dit te gaan doen). Ook isolatie van de spouwmuur wordt iets minder vaak toegepast (52% heeft dit al, 18% is bereid om dit te gaan doen).

Tabel 11 Welke maatregelen voor energiebesparing zijn op u van toepassing? (%) - naar type woning

	Type woning	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
Plaatsen van een waterbesparende douchekop	huur	53	27	6	9	5
	koop	60	25	8	3	3
Minimaal de helft van mijn lampen zijn spaarlampen/ led-verlichting	huur	80	11	3	2	5
	koop	84	10	2	2	3
Isolatie van mijn dak of vloer of de eigenaar/ verhuurder vragen dit te doen	huur	40	20	9	7	24
	koop	61	18	6	3	12
Isolatie van mijn spouwmuur of de eigenaar/ verhuurder vragen dit te doen	huur	40	22	8	8	23
	koop	58	16	8	3	15
Plaatsen van dubbel glas of de eigenaar/ verhuurder vragen dit te doen	huur	68	13	5	1	13
	koop	84	8	2	1	6
Plaatsen van een HR ketel of de eigenaar/ verhuurder vragen dit te doen	huur	50	15	6	5	25
	koop	74	10	2	2	11

Uit tabel 11 komt, net als in 2016 en in 2018, naar voren dat energiebesparende maatregelen die een investering vergen minder vaak door huurders worden uitgevoerd dan door woningeigenaren. Ook de bereidheid onder huurders om de eigenaar/ verhuurder te vragen maatregelen te nemen is lager dan de bereidheid onder kopers om dit (zelf) te gaan doen.

4.3 Opwekken van duurzame energie

Tabel 12 Welke maatregelen voor het opwekken van duurzame energie zijn op u van toepassing? (%) - N=1.253

%	Doe ik al	Bereid om dit te gaan doen	Niet bereid om dit te gaan doen	Ben er niet mee bekend	Nvt/dat weet ik niet
Afnemen van groene elektriciteit (wind, zon, waterkracht, biomassa) van mijn energieleverancier	56	20	7	5	13
Afnemen van groen gas (gas uit biomassa) van mijn energieleverancier	31	25	10	10	24
Plaatsen van zonnepanelen of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	27	33	17	5	18
Plaatsen van een zonneboiler (levert warm water op) of de eigenaar/verhuurder vragen dit te doen	6	32	23	14	25
Plaatsen van een warmtepomp of de eigenaar/ verhuurder vragen dit te doen	6	26	30	12	26
Deelnemen aan een energiecoöperatie/windcollectief	8	26	23	18	25

In tabel 8 constateerden we dat veel Brabanders maatregelen treffen voor energiebesparing. Maatregelen voor het opwekken van duurzame energie worden nog in mindere mate getroffen. Wel is er ten opzichte van 2016 een stijging waarneembaar. Zo nemen nu meer Brabanders groene elektriciteit en groen gas af, en worden er vaker zonnepanelen geplaatst. Het plaatsen van zonneboilers en/of warmtepompen komt nog altijd weinig voor. Wel zien we een lichte stijging in het aantal Brabanders dat een warmtepomp geplaatst heeft of de eigenaar/verhuurder heeft gevraagd dit te doen. Ook de bereidheid daartoe is gestegen.

8% van de Brabanders neemt deel aan een energiecoöperatie of windcollectief. En een kwart van de respondenten geeft aan bereid te zijn deel te nemen in een energiecoöperatie. In 2016 was deze bereidheid echter nog 33%. Daarnaast geeft eveneens een kwart van de respondenten aan 'het niet te weten' of 'niet bereid (te zijn) om dit te gaan doen'

Aan de mensen, die hebben aangegeven deel te nemen aan een energiecoöperatie of windcollectief (N=108), is gevraagd kort te omschrijven wat de coöperatie of het collectief doet en waarom men lid is geworden. De meest genoemde activiteiten zijn het geven van voorlichting en het gezamenlijk inkopen van groene energie. Vaak genoemde redenen om lid te worden zijn dat respondenten geen mogelijkheid hebben om zelf duurzame energie op te wekken en dat het hen financieel voordeel oplevert.

Aan de mensen die hebben aangegeven (nog) niet deel te nemen aan een energiecoöperatie of windcollectief, is gevraagd waarom zij hier (nog) niet aan deelnemen. De meest genoemde redenen zijn dat respondenten hier niet mee bekend zijn, geen initiatieven in de buurt hebben, zelf zonnepanelen hebben geplaatst of de middelen niet hebben om in te investeren. 31% van hen gaf aan het niet te weten. In 2016 was dit 20%.

Aan de mensen die hebben aangegeven één of meerdere maatregelen voor energiebesparing of duurzame energie toe te passen (N=1.164), is gevraagd kort te omschrijven wat voor hen de belangrijkste reden is geweest om dit te gaan doen. Energiebesparing en kostenbesparing zijn de meest genoemde argumenten, naast dat het goed is voor het milieu.

Aan dezelfde selectie van respondenten is gevraagd hoeveel zij geïnvesteerd hebben om maatregelen toe te passen.

Tabel 13 Hoeveel heeft u geïnvesteerd om deze maatregelen toe te passen? (%)

	2020	2018	2016
	N=1.201	N=805	N=881
Niets	14	9	9
< € 500	11	12	12
€ 500 - € 1.000	8	6	8
€ 1.000 - € 5.000	14	16	13
€ 5.000 - € 10.000	13	10	11
€ 10.000 - € 25.000	6	6	7
> € 25.000	2	2	2
Dat weet ik niet (meer)	32	39	38

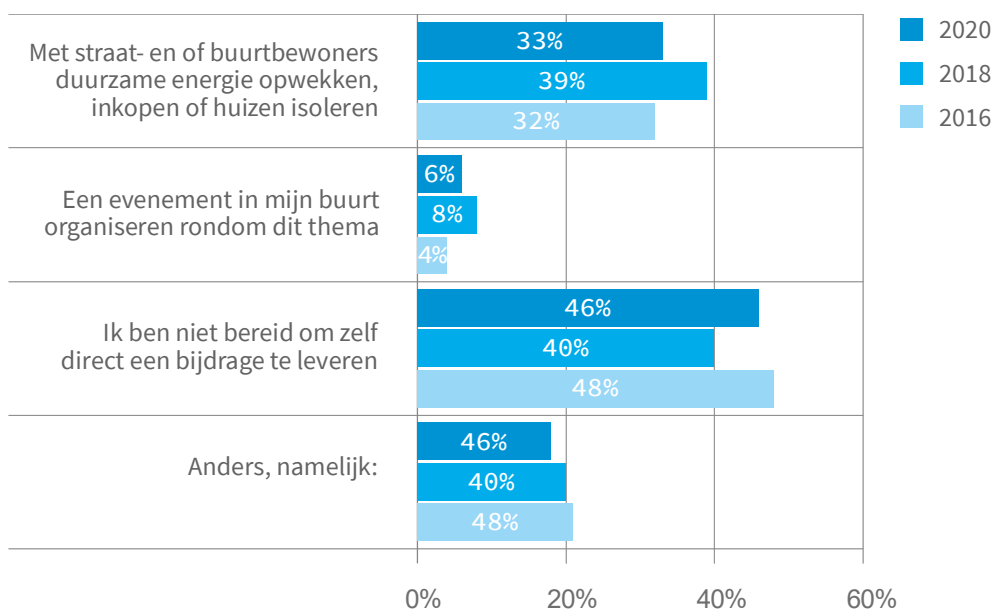
Het beeld van de investeringen die Brabanders hebben gedaan om duurzaamheidsmaatregelen toe te passen komt grotendeels overeen met het beeld in 2016 en 2018: 46% heeft minder dan € 5.000,- geïnvesteerd. 21% heeft meer dan € 5.000,- geïnvesteerd. De grootste groep respondenten geeft aan niet (meer) te weten hoeveel zij geïnvesteerd hebben om de maatregelen toe te passen (2020, 32%).

5 Toekomstig gedrag

In dit hoofdstuk kijken we naar hetgeen Brabanders zeggen over hun toekomstige gedrag met betrekking tot energiebesparing en het opwekken van duurzame energie.

5.1 Actiebereidheid

Figuur 3 Op welke manieren bent u bereid (nu of in de toekomst) een bijdrage te leveren aan het verduurzamen van de energievoorziening in Brabant?* (%) - N=1.249

* Meerdere antwoorden mogelijk

46% van de Brabanders is niet bereid om zelf direct een bijdrage te leveren aan het verduurzamen van de energievoorziening in Brabant. 33% van de Brabanders geeft aan met straat- en/of buurtbewoners duurzame energie op te willen wekken, in te kopen of huizen te isoleren. In 2018 was dit nog 39%. Het buurtgericht werken lijkt nog steeds potentie te hebben. Wel moet daarbij rekening gehouden worden met het gegeven dat slechts 6% van de respondenten bereid is om zelf het initiatief te nemen voor een evenement rond dit thema.

Het valt op dat de mate van actiebereidheid correleert met het opleidingsniveau van mensen. Hoog opgeleide Brabanders zijn het meest actiebereid: zij geven vaker aan met straat- en/of buurtbewoners duurzame energie op te willen wekken en geven het minst vaak aan niet bereid te zijn om zelf direct een bijdrage te leveren. Van de respondenten met een laag opleidingsniveau geeft meer dan helft (56%) aan niet bereid te zijn om zelf direct een bijdrage te leveren.

Tabel 14 Op welke manieren bent u bereid (nu of in de toekomst) een bijdrage te leveren aan het verduurzamen van de energievoorziening in Brabant? (%) - uitgesplitst naar opleidingsniveau

	Laag	Midden	Hoog
	N=278	N=471	N=479
Met straat- en of buurtbewoners duurzame energie opwekken, inkopen of huizen isoleren	26*	35	41*
Een evenement in mijn buurt organiseren rondom dit thema	6	6	7
Ik ben niet bereid om zelf direct een bijdrage te leveren	56*	45	34*

5.2 Investeringsbereidheid

Tabel 15 Welke van onderstaande stellingen zijn op u van toepassing?* (%)

	2020	2018	2016
	N=1.248	N=820	N=884
Ik ben bereid om met eigen geld te investeren in maatregelen voor energiebesparing of duurzame energie	43	48	47
Ik ben bereid om het geld te lenen om maatregelen voor energiebesparing of duurzame energie toe te kunnen passen	9	9	6
Voor een lagere energierekening ben ik bereid een toeslag op mijn huur te accepteren	11	12	10
Voor een energierekening van € 0,- ben ik bereid om € 150,- per maand te betalen	16	23	18
Ik heb het geld niet (over) om te investeren in energiebesparing of duurzame energie	42	40	44

* Meerdere antwoorden mogelijk.

43% van de respondenten geeft aan bereid te zijn om met eigen geld te investeren in maatregelen voor energiebesparing of duurzame energie. 42% geeft aan het geld er niet voor (over) te hebben om erin te investeren. 16% van de Brabanders is bereid om € 150,- per maand te betalen voor een energierekening van € 0,-. In 2018 gaf 23% aan hiertoe bereid te zijn. Het aandeel Brabanders dat bereid is om geld te lenen om maatregelen voor energiebesparing of duurzame energie toe te passen is 9%. De bereidheid om leningen aan te gaan voor het verduurzamen van de woning is dus gering.

Tabel 16 Welke van onderstaande stellingen zijn op u van toepassing? (%)
- uitgesplitst naar opleidingsniveau

	Laag	Midden	Hoog
	N=277	N=471	N=479
Ik ben bereid om met eigen geld te investeren in maatregelen voor energiebesparing of duurzame energie	24*	42	72*
Ik ben bereid om het geld te lenen om maatregelen voor energiebesparing of duurzame energie toe te kunnen passen	8	9	12
Voor een lagere energierekening ben ik bereid een toeslag op mijn huur te accepteren	14*	11	8*
Ik heb het geld niet (over) om te investeren in energiebesparing of duurzame energie	57*	43	19*

Ook hier hebben we voor een aantal stellingen gekeken of opleidingsniveau een rol speelt. We zien dat Brabanders met een hoge opleiding veel vaker bereid zijn om met eigen geld te investeren in maatregelen voor energiebesparing en/of duurzame energie (72% tegenover 24% van de mensen met een lage opleiding). En zij geven het minst vaak aan dat zij hier geen geld voor (over) hebben (19% tegenover 57% van de mensen met een lage opleiding).

Concluderend zien we dat gemiddeld 43% van de Brabanders niet bereid is om direct een bijdrage te leveren en ook 42% het geld niet (over) heeft om te investeren in energiebesparing of duurzame energie. Daarbij zien we duidelijke verschillen naar opleidingsniveau. Binnen de groep Brabanders die niet zonder meer mee kan en/of wil doen aan verduurzaming van de energievoorziening zijn mensen met een lage opleiding oververtegenwoordigd.

Tabel 17 Hoeveel bent u bereid om in de nabije toekomst te investeren in energiebesparing of duurzame energie rondom uw woning? (%)

	2020	2018	2016
	N=1.201	N=805	N=877
Niet van toepassing	26	22	19
€ 0 - € 1.000 (bijvoorbeeld spaarlampen, tijdschakelaars, gezamenlijk investeren in zonnepanelen in de buurt of in een windmolenpark)	27	21	26
> € 1.500 - € 5.000 (bijvoorbeeld dakisolatie, HR ketel, spouwmuurisolatie)	8	7	7
> € 5.000 - € 10.000 (bijvoorbeeld zonnepanelen of zonneboiler op eigen dak)	11	12	12
> € 10.000 - € 25.000 (bijvoorbeeld warmtepomp)	2	3	2
> € 25.000 (bijvoorbeeld energieneutrale woning)	2	2	1
Dat weet ik niet	24	27	30

We zien, net als bij de vorige metingen, opnieuw een behoorlijke variatie in de hoogte van de investering die men bereid is te doen met het oog op energiebesparing of duurzame energie rondom de eigen woning. Van de respondenten geeft 27% aan bereid te zijn om een investering te doen tot € 1.000,-, bijvoorbeeld voor het gezamenlijk investeren in zonnepanelen in de buurt. 11% van de respondenten zegt bereid te zijn om een investering te doen van € 5.000,- tot € 10.000,-. 24% van de respondenten geeft aan het niet te weten,

dit percentage is een stuk lager dan in 2016. Slechts 4% van de respondenten is bereid een investering te doen van € 10.000,- of meer.

De resultaten in tabel 15 (bereidheid tot investeren) zijn redelijk in overeenstemming met de resultaten in figuur 3 (huidig investeringsgedrag).

Tabel 18 Hoeveel bent u bereid om in de nabije toekomst te investeren in energiebesparing of duurzame energie rondom uw woning? (%) - uitgesplitst naar opleidingsniveau

	Laag	Midden	Hoog
€ 0 - € 1.000 (bijvoorbeeld spaarlampen, tijdschakelaars, gezamenlijk investeren in zonnepanelen in de buurt of in een windmolenpark)	44*	41*	26*
> € 1.500 - € 5.000 (bijvoorbeeld dakisolatie, HR ketel, spouwmuurisolatie)	7	10	13*
> € 5.000 - € 10.000 (bijvoorbeeld zonnepanelen of zonneboiler op eigen dak)	15	13	18
> € 10.000 - € 25.000 (bijvoorbeeld warmtepomp)	0*	3	6*
> € 25.000 (bijvoorbeeld energieneutrale woning)	1	2	6*
Dat weet ik niet	33	32	31

Tabel 19 Binnen hoeveel jaar wilt u een investering in energiebesparing of duurzame energie terugverdienen? (%)

	2020	2018	2016
	N=824	N=573	N=612
1-2 jaar (leidingisolatie, spaarlampen, radiatorfolie)	14	10	12
2-5 jaar (HR ketel, muur- of dakisolatie)	16	19	23
5-10 jaar (zonnepanelen)	37	38	32
10-15 jaar (enkel glas vervangen, warmtepomp)	4	4	3
15 jaar of meer (energie neutrale woning)	5	4	2
Maakt mij niet uit; ik investeer vanuit een andere overtuiging	24	25	27

Twee derde van de respondenten (67%) wil een investering binnen 10 jaar terugverdienen. 30% wil dit zelfs binnen 5 jaar. Opvallend is dat 24% van de respondenten aangeeft dat het niet uitmaakt: zij investeren vanuit een andere overtuiging.

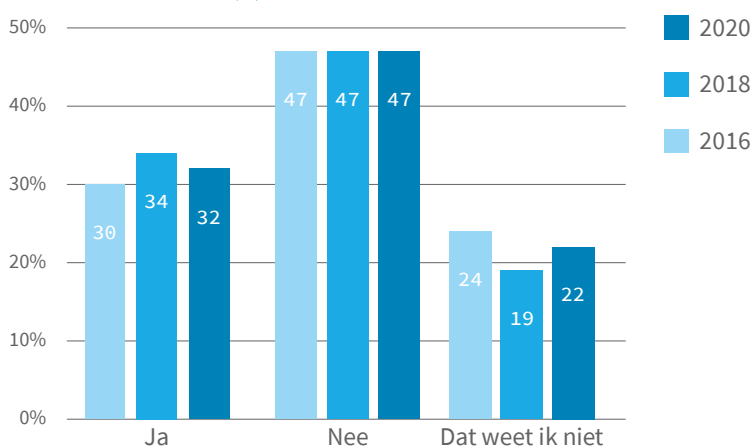
Welke voorwaarden zijn voor u van belang om actief te zijn of worden op het gebied van duurzame energie?

Deze open vraag werd aan alle respondenten gesteld. 46% van de respondenten geeft aan het niet te weten. Vaak genoemde voorwaarden om actief te worden zijn betaalbaarheid, kennis/informatie, betrouwbaarheid, tijd en regelgeving.

5.3 Elektrisch rijden

Figuur 4 Gelooft u dat binnen nu en 10 jaar elektrisch rijden de standaard wordt? (%) - N=1.248

32% van de Brabanders gelooft dat binnen nu en 10 jaar elektrisch rijden de standaard wordt. Iets minder dan de helft van de Brabanders (47%) gelooft daar niet in.

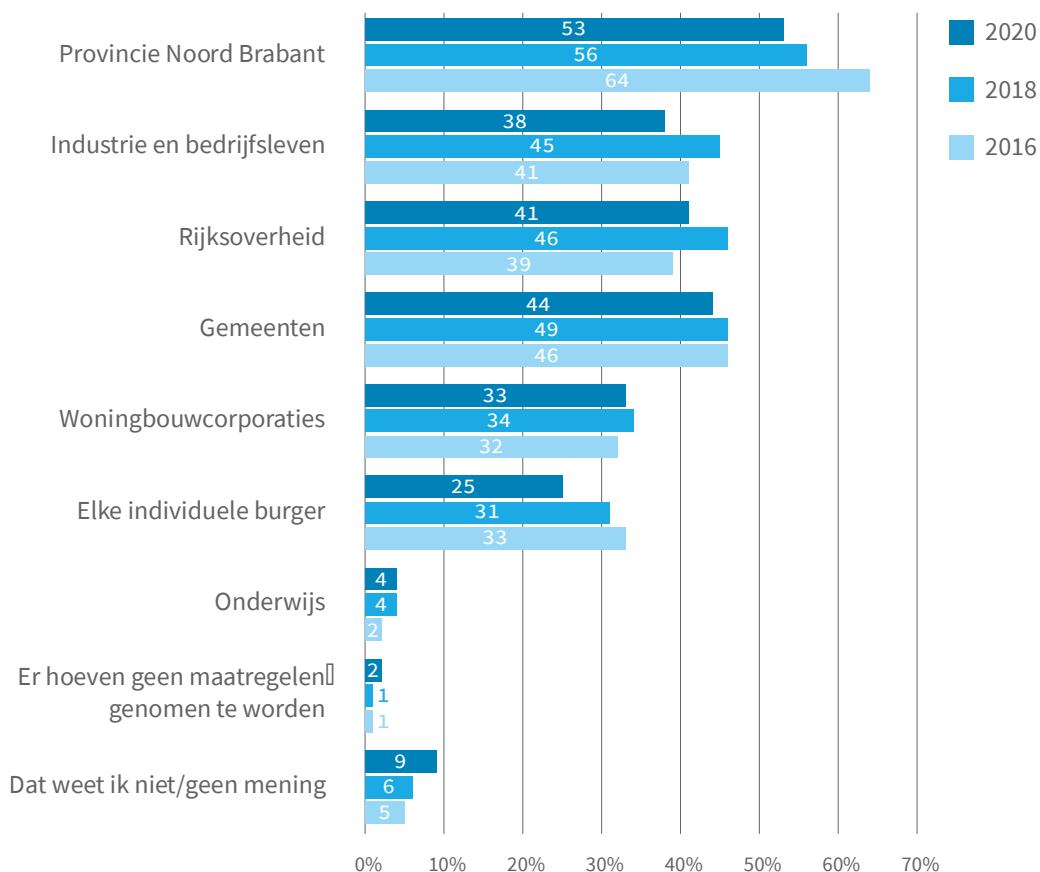
Tabel 20 Wat zijn voor u belangrijke voorwaarden om elektrisch te gaan rijden? (%) - N=1.247

	Zeer belangrijk	Belangrijk	Een beetje belangrijk	Niet belangrijk	Nvt/dat weet ik niet
Aanschafprijs	43	28	10	4	15
Voldoende actieradius	41	29	7	3	20
Voldoende oplaadpunten	50	30	5	2	13
Milieu (schone brandstof, lucht)	38	35	10	3	13
Imago (uitstraling)	8	15	19	42	16
Lage kosten in gebruik (lage brandstofkosten, belastingvoordeel)	34	36	12	4	14
Pionieren (voorop lopen bij ontwikkelingen)	4	11	15	49	20

De belangrijkste voorwaarden voor het elektrisch rijden zijn de aanschafprijs (71%) en dat er voldoende oplaadpunten zijn (80% van de Brabanders vindt dat (zeer) belangrijk). De minst belangrijke voorwaarden zijn het voorop willen lopen bij ontwikkelingen (15% vindt dat (zeer) belangrijk) en imago (23%). De overige punten worden door bijna driekwart van de respondenten als (zeer) belangrijk aangemerkt. De overweging tot het aanschaffen van een elektrische auto beslaat dus nog steeds een variëteit aan randvoorwaarden.

5.4 Wie moet er maatregelen nemen?

Figuur 5 Wie moet er in Noord-Brabant in de eerste plaats maatregelen nemen om te zorgen dat de energie in Brabant duurzaam wordt opgewekt?*(%) - N=1.245

* Maximaal drie antwoorden mogelijk

De meeste Brabanders (53%) vinden dat de provincie in eerste plaats maatregelen moet nemen om te zorgen dat de energie in Brabant duurzaam wordt opgewekt. Dit aantal is wel afgenomen ten opzichte van 2016. Gemeenten (44%), Rijksoverheid (41%) en industrie en bedrijfsleven (38%) worden ook door veel Brabanders genoemd. Een kwart van de Brabanders is van mening dat in de eerste plaats individuele burgers aan zet zijn. Het onderwijs (4%) wordt het minst vaak genoemd. Slechts 2% van de Brabanders vindt dat er geen maatregelen genomen hoeven te worden.

Tabel 21 Wat kan de provincie Noord-Brabant voor u doen op het gebied van duurzame energie? (%)

	2020	2018	2016
	N=1.245	N=820	N=879
Meefinancieren	54	69	59
Stimuleren	44	54	52
Informereren	41	45	48
Initiatief nemen	41	43	47
Ondersteunen	36	39	29
Reguleren	12	13	11
Niets	9	5	6
Anders, namelijk:	2	2	2

Maar wat kan de provincie dan voor de Brabanders doen op het gebied van duurzame energie? Het vaakst wordt genoemd meefinancieren (54%). Ook wordt vaak aangegeven stimuleren (44%), initiatief nemen (41%) en informeren (41%). Het minst vaak wordt genoemd reguleren (12%). 9% vindt dat de provincie niets kan doen. Opvallend is dat in 2020 minder Brabanders aangeven dat de provincie hen kan helpen door mee te financieren en hen te stimuleren. Onder de 'anders, namelijk' categorie wordt nog genoemd 'eerlijke informatie geven'.

6 Achtergrond onderzoek en respons

6.1 Werving en respons

Op 19 mei 2020 hebben we aan 1.542 leden van het Brabantpanel een uitnodiging verstuurd voor deelname aan het onderzoek over duurzame energievoorziening in Brabant. In totaal hebben 781 panelleden de vragenlijst ingevuld (51%). Om de resultaten beter representatief te maken voor Brabant hebben we op 14 september 2020 een aanvullende uitnodiging verstuurd naar jonge en laagopgeleide panelleden van PanelClix. Dit leverde een additionele respons op van 496 respondenten. In totaal hebben dus 1.277 respondenten de vragenlijst ingevuld. De resultaten zijn gecorrigeerd voor de achtergrondkenmerken leeftijd, geslacht en opleidingsniveau omdat de verdeling in de responsgroep niet volledig overeenkomt met de werkelijke verdeling in Brabant (Bron: CBS)⁴. De (gewogen) resultaten zijn voor wat betreft deze achtergrondkenmerken representatief voor Brabant. Alle percentages die in deze rapportage zijn opgenomen, betreffen de gewogen en dus naar leeftijd, geslacht en opleiding gecorrigeerde gegevens.

Door de aanvullende werving via een extern panel wijkt de wervingsmethodiek van de 2-meting af van de eerdere metingen en is toetsen op significante verschillen niet mogelijk. Het is dan niet vast te stellen of een 'significant verschil' komt door een daadwerkelijke verschuiving in attitude of gedrag, of doordat de manier van data verzamelen verschilt. De resultaten van dit onderzoek zijn daarom niet getoetst ten opzichte van de vorige twee metingen. Wel zijn alle drie de metingen statistisch gezien representatief voor Brabant en kan er gekeken worden of trends zichtbaar zijn.

6.2 Significante verschillen naar achtergrondkenmerken

Om te onderzoeken of mensen uit verschillende opleidingsgroepen anders antwoorden op de vragen en stellingen, hebben we gebruik gemaakt van de chi-kwadraattoets. Het gemiddelde van de ene groep wordt vergeleken met het gemiddelde van andere groepen. Deze toets beoordeelt of het verschil tussen opleidingsgroepen daadwerkelijk (met 95% betrouwbaarheid) in de populatie bestaat, of dat het verschil berust op de toevallige samenstelling van de responsgroep. Daar waar zich significante en relevante verschillen tussen groepen voordoen, geven we dit aan met een '**' en wordt een beschrijving hiervan opgenomen in de rapportage.

---

⁴ Voor de weging naar leeftijd zijn de volgende categorieën gehanteerd: 18 tot en met 29 jaar; 30 tot en met 39 jaar; 40 tot en met 54 jaar; 55 tot en met 64 jaar; 65 tot en met 74 jaar en 75 tot en met 85 jaar. De opleidingsniveaus⁴ zijn onderverdeeld in de categorieën 'laag', 'midden' en 'hoog'.

Tabel 20 Respons naar geslacht (meting 2020)

Geslacht	n	%
Vrouw	543	43
Man	712	56
Onbekend	22	2
Totaal	1.277	100

Tabel 21 Respons naar leeftijd (meting 2020)

Leeftijd	n	%
16-29 jaar	156	12
30-39 jaar	174	14
40-49 jaar	217	17
50-64	321	25
65+	400	31
Onbekend	9	1
Totaal	1.277	100

Tabel 22 Respons naar opleidingsniveau (meting 2020)

Opleidingsniveau	n	%
Laag	286	22
Midden	480	38
Hoog	490	38
Onbekend	21	2
Totaal	1.277	100

Tabel 23 Respons naar woningtype (N=1.245)

	Huurwoning	Koopwoning	Totaal
Vrijstaand	2	24	17
2-onder-1 kap	6	24	18
Rijtjeshuis	49	38	41
Appartement/flat	36	8	17
Studentenwoning	2	0	1
Seniorenwoning	1	1	1
Anders, namelijk:	4	4	4
Totaal	100	100	100

We hebben in dit onderzoek aan respondenten gevraagd in wat voor type woning zij wonen en of dit een huur- of koopwoning is. 67% van de respondenten woont in een koopwoning en 33% in een huurwoning (landelijk ligt het aandeel koopwoningen rond de 60%).

Stationsstraat 20c
5038 ED Tilburg
+31 (0)13 535 15 35
info@hetpon.nl
www.hetpon.nl

HETPON